

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

3. Бровко Н.І. Інститут кримінальних проступків як механізм спрощеного порядку досудового розслідування. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 3. С. 298–301.

4. Кримінальний проступок у доктрині та законодавстві : монографія / за ред. В.О. Тулякова / Київ : Юридична література, 2012. 428 с.

5. Колодій Є.М. Кримінальний проступок як новий вид кримінального правопорушення в Україні. Дослідження актуальних питань юридичних наук : матеріали II наук.-практ. конф., м. Миколаїв, 11-12 грудня 2020 р. Херсон, 2020. С. 182–185.

6. Баулін О. Інститут кримінальних проступків в Україні. Громадська думка про правотворення. 2020. № 9(194). С. 26–28.

Опалько Світлана Валеріївна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Науковий керівник: Ткаченко Ірина

Михайлівна, викладач кафедри
кримінального права Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ОЗНАКИ ФОРМ СПІВУЧАСТІ

Необхідним засобом для забезпечення достовірного тлумачення, розмежування суміжних понять та правильного застосування будь-якої норми як у кримінальному праві, так і в праві в цілому є визначення ознак відповідного правового явища. Оскільки в наш час діяльність об'єднань осіб з метою вчинення кримінальних правопорушень є поширеним явищем, вважаю за доцільне визначити та охарактеризувати законодавчі ознаки злочинних об'єднань для подальшого ефективного застосування кримінально-правових норм. В українській науці кримінального права поряд із поняттям «форми співучасті» ще раніше застосовувався такий термін як «злочинні об'єднання». Водночас із введенням у Кримінальний кодекс України (далі – КК України) поняття «кримінальне правопорушення» термін «злочинні об'єднання» видається можливим застосовувати лише щодо такої форми співучасті як злочинна організація. Тому будемо в цьому випадку застосовувати цей термін поряд із таким як «форма співучасті». Водночас більш доцільно виділяти таке поняття як «об'єднання співучасників».

На основі аналізу відповідних норм КК України, можемо визначити такі характерні ознаки (критерії), за якими законодавець здійснює класифікацію форм співучасті (так званих об'єднань співучасників):

1) певна визначена в законі мінімальна кількість осіб, які беруть участь у відповідному об'єднанні співучасників. Відповідно до ст. 28 КК України розрізняють: об'єднання за участі двох або більше осіб, трьох або більше осіб, п'яти або більше осіб [1]. Кількісна характеристика відповідного виду об'єднання співучасників (форми співучасті) визначає ступінь суспільної небезпеки протиправних діянь. Тому й караність таких кримінальних правопорушень пропорційно зростає зі збільшенням кількісного складу учасників об'єднань.

2) наявність змови співучасників. М. І. Бажанов зазначає, що змова – це обов'язкова ознака будь-якої форми співучасті [2, с. 166]. Тому для характеристики важливим є визначення моменту досягнення змови. Відповідно до ч. 1 ст. 28 КК України кримінальне правопорушення визнається вчиненим групою осіб, якщо воно вчинене без попередньої змови. З цього законодавчого положення шляхом логічного тлумачення можна зробити висновок про те, що змова досягатиметься в процесі вчинення кримінального правопорушення. Частиною 2 ст. 28 КК України визначається вчинення кримінального правопорушення за попередньою змовою групою осіб у разі, якщо змова про його вчинення була досягнута до початку його вчинення, тобто до початку реалізації об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення.

3) попередня зорганізованість, яку, на мій погляд, варто виділяти як окрему ознаку деяких форм співучасті. Адже ототожнюючи цю характеристику з попередньою змовою, нівелюється значення попередньої зорганізованості, яке випливає з відповідних норм КК України, тим самим стираючи межу між цими ознаками. Можемо зробити висновок, що попередня змова – це заздалегідь досягнута домовленість про створення об'єднання для вчинення кримінальних правопорушень та участь у ньому. Ця ознака характеризує суб'єктивну сторону співучасті, тоді як такий критерій (ознака) форм співучасті як попередня зорганізованість характеризує об'єктивну сторону співучасті – наявність певних об'єктивних зв'язків між зусиллями співучасників до початку вчинення кримінального правопорушення. Варто погодитись з думкою П.І. Грішаєва та Г.А. Крігера в тому, що ця ознака взаємопов'язана зі стійкістю зв'язків співучасників [3, с. 254], що також логічно випливає з ч.ч. 2 та 4 ст. 28 КК України.

4) стійкість об'єднання є ще одним критерієм (ознакою), за яким слід класифікувати форми співучасті. Згідно з п.11 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» від 23 грудня 2005 р. № 13 (далі – ППВСУ від 23 грудня 2005 р. № 13) стійкість організованої групи та злочинної

організації полягає в їх здатності забезпечити стабільність і безпеку свого функціонування, тобто ефективно протидіяти факторам, що можуть їх дезорганізувати, як внутрішнім (наприклад, невизнання авторитету або наказів керівника, намагання окремих членів об'єднання відокремитись чи вийти з нього), так і зовнішнім (недотримання правил безпеки щодо дій правоохоронних органів, діяльність конкурентів по злочинному середовищу тощо) [4]. Також варто погодитись з позицією А.А. Вознюка в тому, що стійкість свідчить про тривалість злочинної діяльності об'єднання. Крім того, з часом учасники об'єднання набувають злочинного досвіду, що сприяє розвитку злочинності та ускладнює процес її профілактики [5, с. 81].

5) ієрархічність. Верховний Суд України у п. 12 своєї постанови від 23 грудня 2005р. №13 визначає ієрархічність як підпорядкованість учасників злочинного об'єднання організатору і забезпечення певного порядку керування таким об'єднанням, а також сприяння збереженню функціональних зв'язків та принципів взаємозалежності його учасників або структурних частин при здійсненні спільної злочинної діяльності [4].

б) розподіл функцій. На погляд А.А. Вознюка, ця ознака підвищує результативність злочинної діяльності, забезпечує ефективне управління злочинним об'єднанням, поглиблює спеціалізацію його учасників, що протидіє їх викриттю [5, с. 89].

7) мета зорганізації об'єднання співучасників. До прикладу, метою злочинної організації є вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництво чи координація кримінально протиправної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших кримінально протиправних груп (ч. 4 ст. 28). Крім цього, слід виділяти спеціальну мету в окремих формах співучасті – наприклад, банді, терористичній організації. Зокрема, спеціальна мета при створенні банди – напад на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб (ст. 257).

Крім цього, слід виділяти спеціальні об'єктивні ознаки (критерії), за якими законодавець виділяє окремі види злочинних об'єднань. Так, наприклад, озброєність є ознакою банди (як відомо, банда може бути у таких формах співучасті як організована група, злочинна організація). Зокрема, у п. 18 ППВСУ від 23 грудня 2005 р. № 13, хоч і не зазначено, що варто розуміти під поняттям «озброєність», вказано, що обов'язковою ознакою організації банди є озброєність її учасників або хоча б одного з них (в останньому випадку інші учасники мають знати про це й усвідомлювати можливість застосування зброї під час нападів) [4]. Крім цього, можна виділити окремі спеціальні об'єктивні ознаки й інші види злочинних об'єднань (наприклад, терористична організація).

Таким чином, кримінально-правові ознаки злочинних об'єднань є однією з найважливіших складових для характеристики кримінальних правопорушень, учинених учасниками таких об'єднань. Вони мають

значення, насамперед, для кваліфікації кримінальних правопорушень, учинених у співучасті, оскільки дозволяють відмежувати одну форму співучасті від іншої, у тому числі установити вид злочинного об'єднання, визначають ступінь суспільної небезпеки діяння, вчиненого у співучасті. Якщо йдеться про проведену в КК України класифікацію форм співучасті, слід виділити так звані загальні ознаки (критерії), за якими проводиться така класифікація, що характерні для всіх форм співучасті, і спеціальні – за якими законодавець виділяє окремі види злочинних об'єднань. Зазначене питання є предметом окремого дослідження.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України: кодекс від 05.04.2001, редакція від 04.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Бажанов М.И. Уголовное право Украины. Общая часть. Днепропетровск: Пороги, 1992. 166с.
3. Гришаев П.И., Кригер Г.А. Соучастие по советскому уголовному праву. Москва: Госюриздат, 1959. 254с.
4. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 р. № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05>.
5. Вознюк А.А. Кримінально-правові ознаки організованих груп і злочинних організацій: монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2015. 192с.

Павкович Наталя Миколаївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
Львівського національного університету
імені Івана Франка
*Науковий керівник: Ткаченко Ірина
Михайлівна*, викладач кафедри
кримінального права Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ», «ЗЛОЧИН» І «КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОСТУПОК» ЗА КК УКРАЇНИ

Кримінальне законодавство України становить собою відносно стабільну кодифіковану систему кримінально-правових норм, яка, в той самий час, є системою, що достатньо динамічно розвивається, і яка має оптимально відображати умови життя громадян, держави та суспільства в цілому. Серед останніх змін, внесених до Кримінального кодексу України (далі – КК України), доволі важливе місце посідають зміни, запроваджені Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій